

Martin Hilský – Petr Onufer

VYKLOUBENÝ ČAS

argo

Martin Hilský – Petr Onufer

Vykloubený čas

Odpovědná redaktorka Marie Nečasová.

Korektury Šárka Dohnalová a Lenka Sobotová.

Obálka, grafická úprava a sazba Pavel Růt.

Fotografie na obálce Jan Zátorský.

Fotografie na předsádkách Jan Křikava.

Technický redaktor Milan Dorazil.

Vydalo nakladatelství Argo, Milíčova 13, 130 00

Praha 3, argo@argo.cz, www.argo.cz,

roku 2026 jako svou 6188. publikaci.

Vytiskla tiskárna TNM Print

První vydání.

ISBN 978-80-257-5086-5

Naše knihy distribuuje knižní velkoobchod KOSMAS

sklad: Za Halami 877, 252 62 Horoměřice

tel: 226 519 383

e-mail: odbyt@kosmas.cz, www.firma.kosmas.cz

Knihy je možno pohodlně zakoupit v internetovém knihkupectví

www.kosmas.cz

Úvodem

Knižní rozhovory jsou zvláštní literární útvar. Čteme je samozřejmě kvůli zpovídanému: chceme se dozvědět víc nejen o tom, v čem vyniká, ale také o tom, co ho utvářelo po profesní i osobní stránce a jak vnímá svět kolem sebe, včetně věcí přímo nesouvisejících s jeho oborem. Nad knihou ovšem zpovídaný nemá plnou kontrolu – za její výstavbu z velké části zodpovídá tazatel. Ten by proto měl být na rozhovor dobře připraven.

Zda jsem byl na knižní rozhovor s Martinem Hilským dobře připraven já, to neumím posoudit, a ani mi to nepřísluší. Mohu jen zodpovědně prohlásit, že jsem se na něj vlastně nevědomky připravoval od útlého mládí. Ve druhé polovině osmdesátých let, nedlouho po mých dvanáctých narozeninách, se mi do ruky dostal román *Na cestě* od Jacka Kerouaca v překladu Jiřího Joska a s předmluvou Martina Hilského. I když to není právě vhodná četba pro dvanáctileté hochy, zhltl jsem tu knihu rekordní rychlostí, a ač jsem myslím tehdy ani románu, ani doprovodnému eseji příliš nerozuměl, obojí mě zcela nadchlo a americké literatuře (podobně jako už dříve americké hudbě) jsem propadl natrvalo. A čím víc jsem postupně – už coby gymnazista – načítal americké spisovatele, jejichž české překlady v mém rodném Písku nabízela tamní knihovna, tím častěji jsem si všimal, že je předmluvou či doslovem doprovodil týž autor: Martin Hilský. Ať už psal o Edgaru Allanu Poeovi, Johnu Steinbeckovi, Nathanaelu Westovi, Williamu S. Royanovi či Richardu Brautiganovi, jeho eseje se vyznačovaly mimořádně živým, vtipným stylem a hlubokou znalostí věci

a mně úplně učarovaly: díky nim jsem si poprvé v životě uvědomil, že psaní o literatuře může být stejně zábavné a podnětné jako psaní o životě; že takzvaná „sekundární“ literatura může být stejně podmanivá jako takzvané „tvůrčí psaní“.

Mimo jiné i pod vlivem těch esejů jsem si po maturitě v roce 1994 podal přihlášku na anglistiku na pražské filosofické fakultě, byl ke svému nemalému údivu přijat, a na jednu jsem tak měl možnost své čtenářské dojmy konfrontovat s jejich původcem. Profesor Hlinský byl tehdy ředitelem Ústavu anglistiky a amerikanistiky a na jeho přednáškách – věnovaných hlavně anglické literatuře, ovšem zdaleka nejen Shakespeareovi! – bylo už tehdy pokaždé plno, protože působily úplně stejně jako jeho zmiňované předmluvy a doslovy: posluchač se toho hodně dozvěděl, ale zároveň byl stržén osobitým podáním a okouzlen řečnickovou performancí. Snad ještě intenzivnější dojem si ale studenti odnášeli z jeho seminářů, protože je na nich – vedle onoho fascinujícího výkladu – dokázal vtáhnout do diskuse o literatuře a jejím smyslu, mluvil s nimi bez sebemenších známek nadřazenosti a nevyplísnil je ani za sebevětší ptákovinu (a že jich ze sebe studenti dokážou vysoukat dost!), přičemž na ně ovšem nepřestával klást vysoké nároky. Nejinak tomu bylo i mimo učebnu: nosíval jsem mu své první publikované články a překlady a byl jsem pokaždé nadšen tím, že si našel čas je přečíst a promluvit si se mnou o nich.

Měl jsem to štěstí poznat Martina Hlinského nejen jako svého učitele, ale také jako váženého kolegu (to když jsem chvíli vyučoval na anglistice na FF UK a poté i na Filosofické fakultě Jihočeské univerzity, kde se profesor Hlinský zásadní měrou podílel na etablování anglistiky coby nového výukového

programu) – a vidět ho v akci takříkajíc „z druhé strany katedry“ bylo poučné zase docela jiným způsobem. Podobně inspirativní bylo, když jsem s ním začal spolupracovat jako nakladatelský redaktor. Ať už jsme spolu seděli nad korekturami jeho esejů, které jsem coby editor shromáždil do výboru *Rozbité zrcadlo* (2009), nad druhým vydáním jeho monografie *Modernisté* (2017), případně nad jeho překlady básní či esejů T. S. Eliota (*Čtyři kvartety*, 2014; *Křesťan – kritik – básník*, 2019), při každé z těchhle vzácných příležitostí jsem se o Martinu Hilem coby autorovi a překladateli dozvěděl zase o něco víc. Během let jsme se rovněž – smím-li to tak říci – stali přáteli; chovám ho v mimořádné úctě a vděčím mu jak profesně, tak lidsky za tolik, že to ani neumím vypočítat.

A právě v tom je zakopaný pes, namítne možná laskavý čtenář, pro vedení podobného rozhovoru je přece taková neskrývaná náklonnost prachšpatnou výbavou! Snad ano: ani tohle neumím posoudit. V něčem byl ale tenhle osobní vztah nepochybně výhodou. Nebýt jej, nejspíš bych se Martina Hilem s nabídkou knižního rozhovoru vůbec neodvážil oslovit a docela určitě bych si netroufl se ho na některé věci zeptat.

Věcí, na něž jsem se ho chtěl zeptat, se přitom za ta léta, co se známe, nastrodalo doopravdy hodně, včetně těch, na něž se neodpovídá snadno. Snad i proto trvala příprava přítomné knihy tak dlouho. Začali jsme se nad ní potkávat už v roce 2022; hned na začátku jsme si vytyčili základní obrysy a témata, jimž jsme se chtěli věnovat, a povětšinou jsme se jich drželi, i když nás hovor často zavedl do zcela nečekaných končin. Tomu ostatně napomáhalo prostředí: scházeli jsme se u Hilemých doma, v jejich zimní zahradě, jež je zároveň jejich

domácí knihovnou, takže jsme měli většinu knih, na něž přišla řeč, neustále po ruce – nebylo tudíž nic jednoduššího než po té či oné sáhnout a nalistovat právě probíranou pasáž. Občas jsem nějakou knihu či literární časopis přinesl coby námět já (domácí přípravě na každé setkání jsem se věnoval minimálně stejně poctivě, jako bych se připravoval na vysokoškolský seminář), občas nám nějaký ten materiál chyběl a parafrázovali jsme jej z paměti, ale do příště jsme si jej dohledali *verbatim*. Pravidelnou frekvenci našich setkání někdy narušilo neobvyklé pracovní vytížení, jindy třeba zdravotní problémy či další nečekané komplikace, ale nakonec jsme nahráli bezmála padesát hodin rozhovoru. Hodně z toho, o čem jsme si povídali, se do knihy nevešlo: leccos zůstalo z různých důvodů *off the record* hned, leccos spadlo pod stůl při závěrečném redakčním zpracování knihy. Těch bezmála tři sta stran, které nakonec čtenářům předkládáme, každopádně zachycuje jednu z nejkrásnějších kapitol mého pracovního života – a nezbývá než doufat, že v nich nalezne zalíbení i čtenář.

Petr Onufer

SOUHRA
MNOHA
ŠŤASTNÝCH
OKOLNOSTÍ:
osobní
východiska

**Začnu vzpomínkou: píše se rok 2018, stojím v záku-
lisí přednáškového sálu na diskusním fóru Meltingpot,
které se koná jako doprovodný program obřího hudeb-
ního festivalu Colours of Ostrava, a povídám si s Jame-
sem Shapirem, profesorem newyorské Columbia Univer-
sity a světově proslulým shakespearologem. Ten má za
chvilí vystoupit – až skončí právě probíhající přednáška –
a mluvit o své knize *1599: jeden rok v životě Williama Sha-
kespeara*, kterou jsme právě v českém překladu vydali
v nakladatelství Argo. Profesor Shapiro se dívá do sálu
nacpaného k prasknutí, který hypnotizovaně naslouchá
řečníkovi na pódiu, a poněkud nervózně mi říká: „Tohle
jsem snad v životě neviděl. Co on to s těmi lidmi dělá?
Mluví o Shakespearovi, a oni mu visí na rtech! Po něm na
to pódium přece nemůžu vylézt! Ten chlap je úplná *rock
star!*“ Na tom pódiu jsi tehdy stál ty a mluvil jsi o Shake-
spearových klaunech a šašcích.**

No jo, na to se pamatuju dobře. Já už přednášel leckde, ale
hudební festival je přece jenom hodně svébytné prostředí.
Takže jsem nevěděl, jestli vůbec někdo přijde a jaké to publi-
kum bude. Věděl jsem sice, že tam dorazí James Shapiro, ale
netušil jsem, že se objeví už na mém povídání. Pak jsem si
ovšem užil jeho skvělou přednášku a naši společnou panelo-
vou debatu, na které kromě něho a mě mluvila i moje žena
Káta (ta tu jeho knihu přeložila) a kterou výborně moderovala
překladatelka a redaktorka (a moje bývalá studentka) Hanka

Zahradníková. A k mému úžasu byly všechny tyhle akce narvané, lidi stáli i kolem stěn sálu a prý se dovnitř ani nevešli.

To můžu potvrdit, zájem mnohonásobně převyšoval kapacitu sálu.

To je prostě úžasné. Já si pak s Jamesem Shapiрем, kterého si ohromně vážím, krásně popovídal a on mi mimo jiné vyprávěl, jak úpěnlivě prosil taxikáře, aby do toho areálu v Dolních Vítkovicích jel rychleji, protože tu moji přednášku chtěl stihnout, ačkoli nerozumí slovo česky. Ale zajímal ho ten fenomén – že se v té geniální industriální krajině, v tom bývalém průmyslovém centru, dnes nádherné kulturní památce, koná rockový festival, v jeho rámci někdo přednáší o Shakespeareovi, a dokonce si to snad přijde poslechnout pár lidí! Že prý tomu celému nemohl ani uvěřit.

Já tu anekdotickou příhodu zmiňuju hlavně proto, že pěkně dokládá, jak dokážeš posluchače zaujmout, či spíše zcela okouzlit, aniž by ti nutně rozuměli byť jen slovo. Pamatuju si to z tvých přednášek a seminářů na filosofické fakultě v devadesátých letech: ne vždy jsme kvůli své nedovzdělanosti rozuměli tomu, o čem jsi mluvil, ale naprosto vždy jsme byli strženi tou show, těmi rétorickými schopnostmi doprovázenými jedinečnými gesty, tou celkovou performancí.

To mě samozřejmě moc těší. Nebylo to tak ale vždycky. Ty mluvíš o těch gestech a nějakém expresivním výrazu, a lidé to vůbec zmiňují často, ale já se ti přiznám, Petře, že vůbec nevím, že to

dělám. Lépe řečeno, dnes už o tom vím, protože jsem byl za ta léta, co přednáším, a poslední dobou zvlášť, mockrát nucen vidět sám sebe někde natočeného, ale když přednáším, tak si toho vědom nejsem. Ono se to vyvíjelo postupně, napřed jsem měl úplný blok. Nebyla to vysloveně inhibice, nějak jsem to zvládal překonávat, kvůli své práci na anglistice jsem samozřejmě odjakživa musel mluvit na veřejnosti, ale činilo mi to velké obtíže, byl jsem přišerně nervózní, ale přišerně. Zvlášť pakliže to byly schůze – vstal jsem a zapomněl jsem, co jsem chtěl říct, a musel jsem si zase sednout! Začínal jsem opravdu hrozně plaše, měl jsem šílenou trému mluvit před lidmi. A co se té výrazné gestikulace týče, ta možná původně vznikla právě z té nervozity, z toho, že pro mě byl problém stát před lidmi, protože člověk musí mít vždycky hodně co říct, aby to mělo cenu. A to jsem si o sobě v těch počátcích rozhodně nemyslel. A ta gesta a takovou tu lehce divadelní dikci jsem nejspíš začal nevědomky používat jako takovou masku, za niž se člověk schová, a postupně jsem se v tom začínal cítit pohodlně, začal jsem se s tím sžívat, a nějakým svým způsobem se tu *performance* naučil.

Ale asi to není jen naučená role, asi je v tom i něco osobního. Vzpomínám si, že mi jednou Boris Rösner říkal, že si těch mých gest všiml a že ho jako správného herce, který vždy a všude hledá inspiraci, napadlo, že by to do nějakých rolí mohl okopírovat, ale že prý zjistil, že mu to vůbec nejde.

A ať je to role, nebo ne, naprosto nehraná je na tom jedna věc: já to přednášení vždycky velice prožíval a dodnes prožívám. A to z toho možná cítit je. A snad už dnes mám i co říct.

Dnes za tebou je bez přehánění olbřímí dílo. Samozřejmě v něm vyniká tvůj překlad všech divadelních her a básní

Williama Shakespeara, ale převody autorů, jako jsou Milton, Eliot, Pope či Synge, si co do obtížnosti s těmi shakespeareovskými nezaadí. K tomu se přidávají rozsáhlé monografie i soubory eseů a nesčetné doslovy a předmluvy, jakož i akademické studie. A tohle dílo a tvoje veřejné působení vůbec jsou ověčeny tolika cenami, že je obtížné je všechny vyjmenovat. Jen před pár měsíci jsi získal za svůj překlad Miltonova *Ztraceného ráje* cenu za Knihu roku Lidových novin, loni Čestné občanství Hlavního města Prahy, tři roky předtím Cenu Thálie od České akademie divadelníků, o rok dřív cenu Magnesia litera za Knihu roku; byl jsi uveden do Síně slávy Obce překladatelů, získal jsi Cenu Josefa Jungmanna, Cenu Toma Stopparda, Státní cenu za překladatelské dílo, Medaili Za zásluhy o stát v oblasti kultury a školství; od české vlády jsi obdržel cenu Česká hlava, přezdívanou „česká nobelovka“, a jaksí *last but not least* tě královna Alžběta II. jmenovala členem Řádu Britského impéria. Co pro tebe ty ceny znamenají?

Já si všech těch cen velice vážím a mám z nich velkou radost. Když někdo oceňuje tvoji práci, je to přece vždycky skvělý pocit. Ale kvůli cenám to člověk nedělá. V jistém smyslu platí, že největší cena, kterou jsem v životě dostal, je setrvalý zájem publika – zájem lidí, kteří chodí na moje přednášky, čtou moje překlady, líbí se jim, reagují na ně a mají pocit, že jimi jsou nějak obohaceni. A taky si dobře uvědomuju, kolik je výtečných tvůrců, kteří nikdy žádnou cenu nedostali. Podívej se jen na to nejslavnější ocenění vůbec: kolik skvělých spisovatelů nikdy nedostalo Nobelovu cenu? Mě

třeba hned napadne Graham Greene, kterého jsem vždycky uctíval. Zasloužil by si Graham Greene Nobelovu cenu za literaturu? Většina lidí se myslím shodne na tom, že ano, a přece ji nikdy nezískal. Vždycky je to souhra mnoha šťastných okolností. Tak či onak jsem za každou cenu nesmírně vděčný a všechny je беру s velkou pokorou.

Co děláš pro to, abys zůstal takříkajíc nohama na zemi a aby ses ze všech těch cen, chvály a obdivu dočista nezbláznil?

Klíčovou roli v tom hraje rodina. Především manželka, ale samozřejmě i děti a dnes i vnoučata. A zvlášť ta vnoučata ani trochu nezajímá, že je děda v nějaké síni slávy nebo že dostal nějaký metál, děti mají docela jiné starosti. Víš, ono je to možná klišé, ale rodina je pro mě naprosto zásadní hodnota. Měl jsem to štěstí, že jsme se zamlada potkali s mou ženou Kátou; dnes jsme spolu nějakých sedmapadesát let, a byl to krásný život, opravdu krásný. K tomu se nám poštěstilo mít tři děti; přiznám se ti, že když se nám narodil první syn Kryštof, tak jsem se šel projít do Chotkových sadů, u kterých bydlíme, a doslova jsem tam skákal radostí. Fakt. A to se pak opakovalo ještě dvakrát, když se nám narodila Veronika a pak Ondřej. To si teprve uvědomíš, jaký zázrak to je, když se narodí dítě... a teprve pak ti postupně dochází, jaká práce je ho vychovat. Ale taky jaká je to ohromná radost.

A ty děti našich dětí jsou pro mě stejně důležité. S nimi prožívám totéž co každý dědeček (nebo skoro každý) a moc si to užívám. A často si říkám, že tohle jsou ty vůbec nejdůležitější věci na světě. Nedávno mě třeba ohromně pobavilo a rozesmálo,

když ke mně přišel pětiletý vnuk Jonášek a řekl: „Dědo, ty brzo umřeš.“ A myslal to dobře: jako konstatování, které mu připadá pozoruhodné, protože on tak nějak neví, co to přesně znamená, ale někde se doslechl, že staří lidé umírají. A já mu na to říkám: „No to máš pravdu, tak to je, co já s tím nadělám.“ To byl doopravdy roztomile nevinný moment. Nebo jsem se před časem šel projít ke Královskému letohrádku a úplnou náhodou jsem tam potkal svoji manželku s naší vnučkou Anežkou, vyrazily si tam taky na procházku, a Anežka mě uviděla, zakřičela: „Dědo!“ a rozeběhla se ke mně. A to je prostě neskutečný zážitek, běží k tobě dítě a ty vidíš, jak se na tebe v ten moment těší. Ono ho to tedy za chvilíčku přejde, ale ten moment je ohromně silný. A zase: já dobře vím, že tohle prožívají snad všichni lidé, kteří mají děti a vnučata, ale stejně, těchhle momentů, těchhle zlomků času, těchhle vteřin radosti, ke kterým dojde neplánovaně, si strašně vážím. Zvláště v tomhle světě, kde se denně dějí příšerné věci a důvodů k radosti doopravdy moc není.

Tvoje manželka Kateřina je také vynikající překladatelka z angličtiny, která má na kontě oceňované překlady takových velikánů, jako jsou James Joyce, Virginia Woolfová, D. H. Lawrence nebo George Orwell. Co na mimořádné pracovní nasazení tatínka i maminky říkaly vaše tři děti? Jak se s tímhle vyrovnávaly?

To by ses musel zeptat jich. Za nás můžu říct jen tolik, že jsme jim dali, co jsme mohli a uměli, a máme je hrozně moc rádi. Ale samozřejmě mě někdy napadá, jestli jsem se třeba já sám dětem nemohl věnovat víc, i když jsem se snažil, co to šlo. Když se třeba dneska rozhlídnu a vidím, co někteří tátové